

**ПРОЦЕСИ ПОЛІТИЗАЦІЇ ЕТНІЧНОСТІ В УКРАЇНІ:
ЗАГРОЗИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ
В УМОВАХ ЗОВНІШНЬОЇ АГРЕСІЇ**

Анотація

В аналітичній записці розглядаються процеси політизації етнічності в Україні в умовах гібридної агресії з боку РФ. Аналізуються засади та заходи державної політики у цій сфері. Надаються рекомендації щодо вдосконалення державної політики у сфері етнонаціонального розвитку з метою протидії ризикам етнічного сепаратизму.

ПРОЦЕСИ ПОЛІТИЗАЦІЇ ЕТНІЧНОСТІ В УКРАЇНІ: ЗАГРОЗИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ЗОВНІШНЬОЇ АГРЕСІЇ

1. Процеси політизації етнічності: постановка проблеми

«Політизація етнічності» - це *процес набуття етнічною спільнотою політичної свідомості* (усвідомлення належності до етнічної спільноти, її власної мови, історії, культури та традицій), *активізація політичної мобілізації* (перетворення етнічності на політичну силу шляхом об'єднання у політичні групи); *ініціація на арені політичного життя і боротьба за участь в ухваленні політичних рішень та контролі за їхнім виконанням*¹.

До основних чинників, які характеризують процеси політизації етнічності в Україні, належать: політична активність національних меншин, корінних народів або етнічної більшості; політизація діяльності етнічних діаспор; етнічні особливості зайнятості та соціально-професійної стратифікації в країні та регіоні.

Варто пам'ятати, що політизація етнічності може грати конструктивну роль у розвитку держави: сприяти місцевому самоврядуванню, особливо у процесі децентралізації влади; сприяти національній консолідації через культурний та економічний обмін між різними етнічними групами; стимулювати політичну конкуренцію та громадянську активність; здійснювати тиск на органи влади з вимогами демократичних перетворень.

Одним із наслідків та проявів процесу політизації етнічності є розвиток та діяльність етнополітичних партій та об'єднань. Станом на січень 2017 р., серед зареєстрованих у встановленому законом порядку політичних партій,

---

¹ Генезис та еволюція національно-політичних рухів у західній політологічній думці // Національно-політичні рухи та їхній вплив на державне управління. Здіорук С.І., Кремень В.Г., Міщенко М.Д. Серія "Стратегія політики і політичний аналіз" Випуск 4, 1998. <http://old.niss.gov.ua/book/Zdioruk/006.htm>

до політичних сил, які у своїх програмах та діяльності апелюють до інтересів конкретних етнічних спільнот можна віднести: Українську Національну консервативну партію, Конгрес Українських Націоналістів, Слов'янську партію, «КМКС «Партія угорців України», Демократичну партію угорців України, Політичну партію «Русичи», Політичну партію «Інтернаціональна», Політичну партію «Українська Галицька партія»; зареєстровані 2016 року в Одеській області – Політичну партію «Циганська партія України» та Політичну партію «Грузинська партія України», а також Політичну партію «Партія поляків України»², зареєстровану у 2014 році. Майже усі етнічні партії є нечисельними, їхня діяльність найчастіше має регіональний характер і залежить від компактного проживання етноспільноти.

З іншого боку, у контексті загострення внутрішньополітичних протиріч, погіршення соціально-економічної ситуації чи у разі міждержавного збройного конфлікту процеси політизації етнічності можуть виливатися у поширення міжетнічної ворожнечі у суспільстві, появу етнічних сепаратистських рухів та терористичних організацій.

З огляду на поточну суспільно-політичну та соціально-економічну ситуацію в Україні, тривання збройного конфлікту з Росією, органи державної влади повинні розрізняти деструктивні прояви та конструктивні можливості етнополітичних процесів у країні та в окремих регіонах. За спостереженнями НІСД³, станом на кінець 2016 року, регіонами, де можуть актуалізуватися ризики пов'язані з процесами політизації етнічності, є **Закарпатська та Одеська області**.

---

² Відомості щодо зареєстрованих у встановленому законом порядку політичних партій станом на 18 січня 2017 року [Електронний ресурс] // Департамент державної реєстрації та нотаріату Міністерства юстиції України. — Режим доступу : http://ddr.minjust.gov.ua/uk/ca9c78cf6b6ee6db5c05f0604acdbdec/politychni_partiyi/

³ Дегтеренко А.М. Етнополітичні загрози та ризики національної консолідації: регіональний вимір Аналітична записка / А. Дегтеренко // [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/nats_konsol-eee72.pdf

1.1. Етнополітична ситуація на Закарпатті

Закарпатська область є особливим регіоном, який має державний кордон з чотирма країнами-членами ЄС: Угорщиною, Словаччиною, Польщею та Румунією.

З огляду на певні історичні чинники та досвід російського політичного впливу на окуповані території Криму та Донбасу, особливе значення для суспільно-політичної стабільності на Закарпатті мають питання, пов'язані з русинським рухом та діяльністю угорської громади.

Русинський чинник

Русини, які є субетносом української нації, компактно проживають на території Закарпатської області частково присутні в Румунії, Польщі, Угорщині, Словаччині, Хорватії та Сербії. Упродовж першої декади незалежності України політичної проблеми русинства на Закарпатті не існувало⁴. Водночас дослідники вже тоді звертали увагу на наявність двоїстої українсько-русинської етнічної самосвідомості у значної частини громадян України – мешканців Закарпаття. У дослідженні ІСПП АПНУ наголошувалося, що русинський чинник може політизуватися у разі відвертих репресій з боку влади або енергійного сприяння всебічному розвитку русинської складової етнічної самоідентифікації громадян.

Сьогодні на Закарпатті спостерігається саме активізація русинського громадсько-політичного руху. Русини Закарпаття не мають власної політичної партії, але разом з тим на території області діє ціла мережа їх громадських організацій, мереж та спілок⁵. Самі лідери русинського руху,

---

⁴ *Довідково*: що засвідчило дослідження «Про зміст і рівень соціально-психологічної напруженості на Закарпатті» Інституту соціальної та політичної психології АПН України у грудні 1996 р., проведеного на замовлення Кабінету міністрів України

⁵ Відповідно до інформації Центру культур національних меншин Закарпаття, в Україні діють такі русинські організації: Закарпатське обласне «Общество Подкарпатських Русинів; Закарпатське обласне „Общество Карпатських Русинів”»; Русинське науково-освітнє товариство; Союз русинських письменників Закарпаття; Закарпатське обласне підкарпаторусинське товариство імені Кирила і Мефодія; Закарпатське обласне

зокрема М. Бобинець, виділяють два окремих напрями «політичного русинства»: проросійський та проєвропейський⁶.

Проросійський напрям «політичного русинства» є нечисельним і на даний момент не має помітної підтримки на Закарпатті. До найвідоміших його лідерів належать: Д. Сидор та П. Гецько. Визначальною рисою цього напрямку є антиукраїнська сепаратистська спрямованість.

Представники проросійського напрямку орієнтуються на Росію та вимагають визнання окремої «русинської національності», надання автономії або навіть незалежності регіону Закарпаття. Особливо це простежується на прикладі П. Гецька, який у березні 2015 р. від «імені русинського населення та русинських організацій» закликав президента РФ, в разі відмови уряду України надати автономію, ввести на Закарпаття «миротворчі сили»⁷.

Проєвропейський напрям є більш чисельним і саме з ним намагаються самоідентифікуватися лідери русинського руху. До найвпливовіших організацій русинів «проєвропейського спрямування» на Закарпатті належать: «Крайове Товариство Підкарпатських Русинів», «Русинський край», Закарпатське обласне культурологічне товариство ім. Духновича», «Сойм подкарпатських русинів» та інші. Визначними лідерами русинського руху є М. Бобинець, Ю. Продан, Є. Жупан, М. Староста, М. Алмашій, С. Сікора та інші.

Основною метою проєвропейської течії русинського руху є визнання на законодавчому рівні окремого етносу «русин». Водночас привертає увагу той факт, що перші спроби законодавчого врегулювання цих питань (проекти

об'єднання громадян „Крайове товариство Подкарпатських Русинів”; Закарпатське обласне науково-культурологічне товариство ім.О.Духновича; Асоціація «Сойм підкарпатських русинів»; Закарпатське обласне об'єднання громадян “Народна Рада Русинів Закарпаття» [Електронний ресурс] / Центр культур національних меншин Закарпаття. – Режим доступу : <http://centerkultur.xtreemhost.com/archives/category/tovarustva>

⁶ Стенограма засідання круглого столу 23 червня 2016 року // Поточний архів Національного інституту стратегічних досліджень

⁷ ТАСС: Международная панорама – Русины Закарпатья требуют признания своей национальности и автономии края через диалог [Електронний ресурс] / ТАСС. – Режим доступу : <http://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/1828915>

Постанов Верховної Ради «Про русинів в Україні» та «Про визнання національності «русин» №8406 від 03.11.2005 та постанови «Про русинів в Україні» №7242 від 12.10.2010 р.) здійснювалися представниками проросійської та нині забороненої КПУ без врахування того факту, що право на вільний вибір національності гарантоване законом про національні меншини.

На рівні органів місцевого самоврядування 7 березня 2007 р. Закарпатська обласна рада ухвалила рішення про визначення національності «русин», посилаючись на «бажання» 10183 громадян України, які під час Всеукраїнського перепису населення 2001 року відповідно ідентифікували себе. Проте жодних практичних чи помітних політичних наслідків це рішення не мало.

Незважаючи на це, представники русинського руху намагаються просувати ідею визнання окремої національності державою шляхом здійснення громадського та медійного тиску. При цьому лідери «проєвропейського» вектору русинського руху апелюють до результатів референдуму 1991 р. щодо автономії, який був проведений на Закарпатті за цілковитої підтримки правлячої на той час КПУ.

Сьогодні провідники русинського руху намагаються використати подібні законодавчі ініціативи, які порушують питання запровадження національно-територіальних автономій в Україні. Зокрема, 5 жовтня 2016 р., голова обласної спілки громадських організацій «Народна рада русинів Закарпаття» Євген Жупан наголосив, що формування територіальної автономії для кримськотатарської меншини та ігнорування таких ініціатив у Закарпатті, щодо автономних прав закарпатських русинів, носитиме дискримінаційний характер.

Протягом 2015-2016 рр. активізувалися зусилля представників русинського руху щодо підведення науково подібних аргументів на підтримку ідеї русинської відокремленості та автономії на Закарпатті.

Ці питання порушувалися під час роботи круглого столу «Національно-культурна автономія Закарпаття як один із засобів збереження єдності в Україні» (20 липня 2016 року, м. Мукачево) та наукової конференції «Русини в Європі та Україні», ініційованої русинськими організаціями «Крайове Товариство Підкарпатських Русинів» та «Русинський край» (19 листопада 2016 року, м. Мукачево).

Таким чином, можна стверджувати, що русинський рух за останні 20 років і особливо протягом 2010-2016 рр. зміг розвинути організаційну структуру місцевого значення в низці районів Закарпаття, налагодив зв'язки із впливовими політичними силами регіону шляхом обміну послугами та шукає можливостей для впливу на центральні органи влади.

Водночас цілі, які переслідують помірковані русинські організації, сформульовані у термінології, чие походження простежується від відверто проросійських сепаратистських політичних сил.

Очевидно для Росії було бажаним, якби русини продовжували утверджуватися у переконанні, що саме такі цілі є «природно притаманними» для їхньої громади, а українська влада – не бачила б за цими формулюваннями верхівки русинського руху справжніх, нагальних інтересів пересічних громадян із двоїстою етнічною самоідентифікацією. Оскільки саме в такому разі суперечності ставали дедалі помітнішими і могли б призвести спочатку до пасивного опору, а при певній підривній роботі з боку Росії – до гострого протистояння між органами влади та субетнічною громадою на Закарпатті.

У зв'язку з цим існує критична потреба проведення фахового цільового соціологічного дослідження на Закарпатті, яке мало б на меті виявити основні інтереси, побоювання та причини невдоволеності мешканців регіону, оцінити потенціал етнічної складової в протестних настроях, протестувати шляхи і способи вирішення суперечливих, конфліктних та

наболілих питань суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку.

До підбиття підсумків та формулювання рекомендацій для практичної політики в регіоні, органам державної влади на Закарпатті необхідно продовжувати обраний головою ОДА курс на підтримання постійного діалогу із громадами області та стримування окремих політичних, в тому числі націонал-радикальних сил від акцій «прямої дії».

Окреме важливе значення має успішність кримінального переслідування осіб, які протягом 2010-2016 рр. стали асоціюватися у мешканців регіону з політичними репресіями, рейдерством та корупцією. Демонстрація здатності держави притягати до відповідальності осіб, які вчинили замах на законність та верховенство права, буде утримувати політичні сили та громадські рухи від спроб нав'язувати свої рішення силою або шантажем.

Угорський чинник

Угорська меншина представлена на політичній арені Закарпаття, особливо в місцях компактного проживання угорської меншини – районах, що знаходяться на межі українсько-угорського кордону.

Традиційно, що раніше підтверджувалося окремими соціологічним дослідженнями ситуації на Закарпатті (Інститут соціальної та політичної психології АПН України⁸, грудень 1996 р.), угорці демонструють лояльність до центральної влади та найменш схильні до участі у масових протестних виступах.

З іншого боку, угорці відверто демонстрували своє прихильне ставлення до ідеї автономії Закарпаття у складі України. З певними

---

⁸ Дослідження «Про зміст і рівень соціально-психологічної напруженості на Закарпатті» Інституту соціальної та політичної психології АПН України у грудні 1996 р. // Поточний архів Інституту соціальної та політичної психології АПН України

застереженнями, ідею автономію можна розглядати як точку дотику угорської громади із русинським рухом та основою для ситуативної суспільно-політичної співпраці між ними.

Відповідно, поширені автономістські настрої угорців Закарпаття знаходять відгук з боку Угорщини як держави, що піклується про свою діаспору. Політична, матеріальна та інтелектуальна підтримка урядом Угорщини закарпатських угорців, яка після вступу Будапешту до ЄС і тим більше після підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС спирається на принципи європейського права, не відкидає ідеї створення територіально-культурної автономії у Закарпатській області. До проявів такої підтримки варто зарахувати фінансування соціально-економічних та політичних угорських організацій та рухів на Закарпатті⁹.

На території Закарпатської області діють дві політичні партії етнічних угорців – Товариство угорської культури Закарпаття – Партія Угорців України (КМКС), а також Демократична партія угорців України (ДПУУ). Хоча обидві партії формально мають статус всеукраїнських, їхня діяльність та співпраця зосереджена виключно в місцях компактного проживання угорців в окремих районах Закарпаття.

Скорочення кількості депутатів місцевих рад та запровадження нової системи місцевих виборів у 2015 р. спонукали угорські політичні групи шукати порозуміння під час місцевих виборів цього ж року. Зокрема, на виборах до Закарпатської обласної ради угорські партії та організації

---

⁹ Відповідно до інформації Центру культур національних меншин Закарпаття, в Україні діють такі угорські організації: Товариство угорської культури Закарпаття; Демократична спілка угорців України; Товариство угорської інтелігенції Закарпаття; Закарпатське угорськомовне наукове товариство; Спілка угорських бібліотекарів Закарпаття; Форум угорських організацій Закарпаття; Закарпатське угорськомовне педагогічне товариство; Закарпатське угорське товариство працівників охорони здоров'я; Закарпатська угорська асоціація скаутів; Спілка угорських журналістів Закарпаття; Закарпатське угорськомовне товариство студентів та молодих дослідників; Закарпатська демократична спілка угорської молоді «Гордіус» [Електронний ресурс] / Центр культур національних меншин Закарпаття. – Режим доступу: <http://centerkultur.xtreemhost.com/archives/category/tovarustva>

створили спільний список КМКС та отримали 8 мандатів¹⁰. Всього за підсумками виборів 2015 р. угорські політичні сили здобули представництво в 4 районних радах (більшість у Берегівській райраді) та 4 міських радах (Див. Додаток, Таб. 1).

Російська агресія проти України та негативна громадська думка щодо пропозиції Мінських домовленостей надати «особливий статус» для ОРДЛО суттєво вплинули на політичну позицію угорських організацій на Закарпатті. Зокрема, після 2015 р. угорська громада та офіційний Будапешт знизили рівень публічної підтримки та вимог щодо створення Притисянського автономного району.

Натомість значна увага приділяється випереджальним заходам, що мають на меті спростувати прагнення угорської громади Закарпаття відокремитися від України заради приєднання до Угорщини. На додаток, місцеві угорські організації не висловлюються на підтримку ідеї «подвійного громадянства», яку просуває в самій Угорщині напередодні парламентських виборів правляча партія «Фідес»¹¹.

На даний момент ключовими напрямками діяльності угорських організацій залишаються просвітницькі та культурні заходи. До того ж на Закарпатті створено винятково комфортні умови для задоволення мовних освітніх та культурних потреб угорської громади¹².

---

¹⁰ Обласна рада VII скликання [Електронний ресурс] / Закарпатська обласна державна адміністрація. – Режим доступу: <http://zakarpat-rada.gov.ua/oblasna-rada/deputaty/oblasna-rada-vii-sklykannya>

¹¹ Орбан пропонує Україні узаконити подвійне громадянство для угорців Закарпаття [Електронний ресурс] / Європейська правда. – Режим доступу: <http://www.euointegration.com.ua/news/2017/03/30/7063844/>

¹² **Для довідки:** на Закарпатті діє близько 100 шкіл та більше 70 дошкільних закладів з угорською мовою навчання. В університетах регіону створені групи з угорською мовою викладання (Мукачівський державний університет, ЗФ Київського славистичного університету, Ужгородський коледж культури і мистецтв, Берегівський медичний коледж, Мукачівський аграрний коледж). У м. Берегово з 1996 року функціонує Закарпатський угорський інститут ім. Ф. Ракоці ІІ. Діють 94 бібліотеки (408,3 тис. прим. книг угорською мовою), 76 клубів (395 колективів художньої самодіяльності), Закарпатський обласний угорський драматичний театр ім. Д. Йєша (м. Берегово), угорське відділення Національної Спілки письменників України. В області встановлені понад 60 пам'ятників та знаків угорським політичним і культурним діячам. Назви більшості населених пунктів прикордонних районів виконані угорською мовою, а окремі з назв дубльовані рунічним письмом. В інформаційній сфері зареєстровані понад 20 періодичних видань угорською мовою. При Закарпатській державній телерадіомовній компанії “Тиса-1” працює редакція

З огляду на це представники угорської громади у Верховній Раді України висловлюють стурбованість з приводу можливих законодавчих змін, спрямованих на утвердження української мови як державної¹³. Зокрема, народний депутат Василь Брензович, голова Товариства угорської культури Закарпаття (КМКС), вважає, що законопроекти про державну мову поставлять під загрозу існуючу систему угорськомовної освіти в Україні, суперечать Конституції України та Декларації про принципи співробітництва між Україною та Угорщиною щодо забезпечення прав національних меншин 1991 року. Іншим приводом для стурбованості угорської громади стали прояви ворожнечі, які демонструються з боку радикально-націоналістичних сил на Закарпатті, та провокації російських агентів впливу, спрямованих на поширення недовіри між українцями та угорцями¹⁴.

Отже, при ухваленні рішень щодо підтримання стабільної співпраці з угорською громадою необхідно пам'ятати про відмінності між інтересами угорців Закарпаття, внутрішньополітичними процесами в самій Угорщині та провокаціями, які здійснює Росія.

Зокрема, при ухваленні закону про функціонування державної мови необхідно передбачити гарантії збереження засад угорськомовної освіти на Закарпатті. Водночас Уряд має зобов'язати Міносвіти провести консультації на місцевому рівні щодо апробації нових форм навчання української мови угорською молоддю, які гарантуватимуть вільне володіння державною мовою та доступність для угорців вищої та професійної освіти в Україні.

програм угорською мовою. За матеріалами: Ніяких національно-культурних проблем в угорців Закарпаття немає – експерт [Електронний ресурс] / Groza News. – Режим доступу : <http://groza-news.com.ua/?p=8848>

¹³ На Закарпатті зібрали 64 000 підписів проти мовних законопроектів у ВР [Електронний ресурс] / 7dniv.info. – Режим доступу : <http://7dniv.info/society/88200-na-zakarpatt-zbrali-64-000-pdpisv-proti-movnih-zakonoproektv-u-vr.html>; На Закарпатті держсекретар угорського міністерства роз'яснюватиме місцевим угорцям економічну допомогу Угорщини [Електронний ресурс] / Закарпаття онлайн. – Режим доступу : <http://zakarpattya.net.ua/News/168081-Na-Zakarpatti-derzhsekretar-uhorskoho-ministerstva-roziasniuvatyme-mistsevum-uhortsiam-ekonomichnu-dopomohu-Uhorshchynu>

¹⁴ Виступ В.Брензовича на круглому столі «Угорський чинник у внутрішній політиці України [Електронний ресурс] / НІСД. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/2625/>

Також, у рамках підготовки до реформування виборчого законодавства та переходу до пропорційної системи варто повернутися до ідеї єдиного виборчого округу для всієї угорської спільноти, який давав би їм право отримати не менше двох представників у Верховній Раді на чергових виборах 2019 р. Таким чином, Україні вдалося б створити додатковий механізм суспільно-політичної інтеграції угорської громади.

З іншого боку, зважаючи на активні інформаційно-пропагандистські зусилля Росії всередині Угорщини¹⁵, спрямовані на дискредитацію України, необхідно продовжувати роботу з блокування доступу на територію України осіб, організацій та політичних сил, які діють відповідно до настанов російських ЗМІ та спецслужб. Окрім того, варто в режимі діалогу пояснити уряду Угорщини позицію, згідно якої такі особи чи організації будуть ставати об'єктами застосування закону «Про санкції».

1.2. Одеська область: політизація етнічних громад південної Бессарабії

Відповідно до Всеукраїнського перепису населення 2001 року в Одеській області компактно проживає 74 % болгар України, зокрема у Болградському районі – 60,8 %, молдовська національна меншина чисельністю 123,8 тис. осіб, а також менш чисельні етнічні громади – румуни, роми, гагаузи, поляки, албанці. На території регіону діє більше 165 національно-культурних товариств¹⁶.

¹⁵ **Довідково:** Відповідно до Індексу інформаційного впливу Кремля медіа простір є сприятливим для гібридного впливу в Україні (Індекс – 49). (Індекс інформаційного впливу кремля, 2017 [Електронний ресурс] // Media Sapiens. — Режим доступу : http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/research/indeks_informatsynogo_vplivu_kremlya/)

¹⁶ Відповідно до інформації Управління культури, національностей, релігій та охорони об'єктів культурної спадщини Одеської області, в регіоні діють такі організації: Асоціація болгар України, Всеукраїнська громадська організація «Конгрес болгар України», Громадська організація «Всеукраїнська Асамблея болгар України», Всеукраїнська національно-культурна молдавська Асоціація, Регіональна громадська організація національно-культурна громада албанців «Ілірія», Відділення Всеукраїнської громадської організації «Руський Рух України», Гагаузьке національно-культурне товариство «Бірлік», Громадська організація «Одеська обласна національно-культурна румунська асоціація «Бессарабія», Громадська організація Одеське обласне гагаузьке «Руська Рада Одеської області» [Електронний ресурс] / Центр культур національних

При цьому дві найбільші національні меншини – болгари та молдавани компактно проживають на півдні області, що внаслідок географічного положення сприяє більшій відособленості їхніх громад. Ця особливість проживання громад болгар та молдаван систематично використовується Росією, яка намагається здійснювати не лише інформаційний, а й громадсько-політичний вплив з територій невизнаної Придністровської молдавської республіки та автономного регіону Гагаузії на півдні Молдови.

До найбільш небезпечних проявів такої підривної роботи варто віднести:

- поширення на півдні Одещини закликів до національно-територіальної автономії та провокування силової реакції України проти громад нацменшин. Прикладом таких інформаційних спецоперацій було звернення до Президента України від «болгарської діаспори» від 27 червня 2016 року із вимогою надати територіальну автономію болгарам в Одеській та Херсонській областях¹⁷;
- підготовка та матеріально-організаційна підтримка сепаратистських екстремістських рухів, які копіюватимуть методи заколотників «ДНР/ЛНР». До таких спроб можна віднести план із створення на півдні Одещини «Народної ради Бессарабії»¹⁸. Додатковою безпечною загрозою в регіоні стає проникнення через кордон з Молдовою гагаузів та молдаван, які були рекрутовані російськими

меншин Закарпаття. – Режим доступу : <http://culture.odessa.gov.ua/naconalno-kulturn-tovaristva-odesko-oblast/>

¹⁷ Болгарська діаспора України вимагає від Порошенка територіальної автономії — ЗМІ [Електронний ресурс] // Обозреватель. — Режим доступу : <http://obozr.com.ua/politics/bolgarska-diaspora-ukrayini-vimagaye-vid-poroshenka-teritorialnoyi-avtonomiyi-zmi-070414602>

¹⁸ **Довідково:** на базі дев'яти районів Одеської області в 2015 році була вчинена спроба створення «Бессарабської народної республіки» з представницьким органом «Народна рада Бессарабії» з метою «захисту інтересів національних громад Бессарабії». В Одесі 16 травня 2015 року відбулася друга конференція «Народної ради Бессарабії», на якій було представлено законопроект національно-культурної автономії Бессарабського краю. За матеріалами: В Одесі 16 травня відбулася друга конференція "Народної ради Бессарабії", на якій був представлений законопроект про національно-культурної автономії Бессарабського краю. [Електронний ресурс] / РБК – Режим доступу : <https://www.rbc.ua/ukr/news/narodnaya-rada-bessarabii-predstavila-proekt-1431783528.html>

спецслужбами для участі в бойових діях на Донбасі на боці сепаратистів та пройшли спеціальну диверсійну підготовку в Росії¹⁹;

- розпалювання міжетнічної ворожнечі шляхом вчинення насильницьких акцій «прямої дії» (вандалізм²⁰, погрози, напади²¹) від імені українських «націонал-радикалів» проти представників національних меншин.

Ситуація на Одещині ускладнюється внаслідок відкритої проросійської орієнтації представників «Опозиційного блоку», які ведуть активну агітацію проти реформи децентралізації та укрупнення громад. Наслідком таких дій стало поширення недостовірної інформації щодо підготовки ліквідації Болградського району та розділення болгарської громади між кількома новими адміністративно-територіальними **одинацями**. Це було зроблено з метою штучної антиукраїнської мобілізації меншин та винесення цього питання на розгляд обласної ради²². Водночас варто звернути увагу на брак комунікації Одеської ОДА з представниками громад національних меншин півдня області, що могло б запобігти штучному загостренню та політизації цього питання.

Окрім того, існують серйозні загрози, що подібно до ситуації на Закарпатті, громади болгар та молдаван консолідовано виступлять з

---

¹⁹ Exclusive: Russian diplomats expelled from Moldova recruited fighters - sources [Електронний ресурс] // Reuters. — Режим доступу : http://www.reuters.com/article/us-moldova-russia-expulsions-idUSKBN1941DA?feedType=RSS&feedName=topNews&utm_source=twitter&utm_medium=Social

²⁰ Наприклад: Коментар Речниці МЗС України Мар'яни Беци у зв'язку з вчиненням акту вандалізму щодо пам'ятника болгарським ополченням, встановленого у місті Болград Одеської області [Електронний ресурс] / МЗС України. — Режим доступу : <http://mfa.gov.ua/ua/press-center/comments/7014-komentar-rechnici-mzs-ukrajini-marjani-beci-u-zvjazku-z-vchinennyam-aktu-vandalizmu-shhodo-pamjatnika-bolgarsykim-opolchencyam-vstanovlenomu-u-misti-bolgrad-odesykoji-oblasti>

²¹ В Одесі СБУ викрила організаторів провокаційного маршу, керованого російськими спецслужбами [Електронний ресурс] // Тиждень.ua — Режим доступу : <http://tyzhden.ua/News/190434>

²² Додаток до рішення обласної ради від 21 березня 2017 року No 333-VII «Звернення депутатів Одеської обласної ради до Прем'єр-міністра України щодо збереження Болградського району Одеської області як самостійної адміністративно-територіальної одиниці» [Електронний ресурс] // Одеська обласна рада. — Режим доступу : <http://oblrada.odessa.gov.ua/wp-content/uploads/333-VII.pdf>

протестними акціями із закликом заблокувати ухвалення законів про державну мову.

У зв'язку з цим нагальною потребою є з'ясування основних вимог та потреб громад національних меншин на півдні Одеської області, що дозволить налагодити з ними діалог без політичних посередників проросійської орієнтації та попередити протестну активність у другій половині 2017 р.

Водночас необхідно зберігати особливу увагу спеціальних служб щодо протидії підривним діям РФ у регіоні та забезпечити посилений прикордонний контроль на півдні області для попередження проникнення диверсійних груп з Придністров'я та Гагаузії.

Зважаючи на цілковиту орієнтацію болгарської та молдовської громад на інформаційний простір РФ, необхідно при плануванні державного бюджету на 2018 р. передбачити кошти для припинення мовлення російських та придністровських телерадіокомпаній у регіоні.

2. Мовний чинник у процесах «політизації етнічності»

Як показали наведені приклади політизації діяльності національних меншин на Закарпатті та Одещині, в Україні спостерігаються спроби відновити суспільне протистояння на ґрунті вибору різних альтернатив державної мовної політики. Так, у середовищі угорськомовної громади Закарпаття та румуномовного населення Одеської області викликала значний резонанс²³ пропозиція Міністерства освіти і науки України винести поправки до ст.7 проекту Закону України «Про освіту» №3491-д²⁴ від 04 квітня 2017 року. Зокрема, представники згаданих національних меншин висловилися проти ухвалення змін, внаслідок яких мови національних

²³ Дискусія щодо мовного питання у проекті Закону України «Про освіту» завершилася згодою [Електронний ресурс] // Портал освітян України — Режим доступу : <https://www.pedrada.com.ua/news/4023-diskusya-shchodo-movnogo-pitannya-u-proekt-zakonu-ukrani-pro-osvtu-zavershilasya-zgodoyu>

²⁴ Проект Закону про освіту [Електронний ресурс] // ВРУ — Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=58639

меншин будуть прирівняні в статусі до іноземних мов і вивчатимуться тільки разом з українською мовою *в місцях компактного проживання* відповідної меншини та *на рівні закладів дошкільної та загальної середньої освіти*²⁵.

Варто зазначити, що пропозиції Міносвіти демонструють нерозуміння необхідності застосування різних підходів до впровадження єдиної мовної політики в різних регіонах України. Зокрема, відсутні заходи, які були б спрямовані на активне заміщення російської мови українською як основної мови міжнаціонального спілкування та мови міських громад, а не витіснення мов національних меншин у місцях їхнього компактного проживання.

Водночас, як показують соціологічні дослідження, існує зв'язок між мовно-етнічною ідентичністю громадян та вразливістю від російської пропаганди. За даними опитування Київського міжнародного інституту соціології²⁶, російськомовні громадяни та представники російського етносу можуть бути більш схильними до сприйняття російської пропаганди.

Тим часом, за даними соціологічних досліджень²⁷ у 2015-2017 рр. Південь, Схід і частково Центр країни залишаються російськомовним

²⁵ На Закарпатті зібрали 64 000 підписів проти мовних законопроектів у ВР [Електронний ресурс] // портал 7днів — Режим доступу: <http://7dniv.info/society/88200-na-zakarpatt-zbrali-64-000-pdpisv-proti-movnih-zakonoproektv-u-vr.html>; Відкритий лист Міністру Освіти і Науки України та Директору Департаменту освіти і науки Закарпатської ОДА від Закарпатського угорськомовного педагогічного товариства [Електронний ресурс] // Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II— Режим доступу: <http://kmf.uz.ua/uk/vidkrytyj-lyst-ministru-osvity-i-nauky-ukrayiny-ta-dyrektoru-departamentu-osvity-i-nauky-zakarpatskoyi-oda-vid-zakarpatskoho-uhorskomovnoho-pedahohichnoho-tovarystva/> (Цитата з листа: «...проходить бурхливе обговорення положень законопроектів про державну мову, які викликають нерозуміння та сум серед корінного угорськомовного населення краю. Педагоги національних шкіл мають подати поіменно інформацію про рівень володіння та користування державною мовою. Збір такої інформації є принизливим»).

²⁶ **Довідково:** Українці за етнічною приналежністю набрали 20 одиниць індексу РПП, етнічні росіяни – більш як утричі більше (66 одиниць РПП). Так само, україномовні респонденти набрали всього 15 одиниць РПП, а російськомовні виявилися у 2,5 рази вразливішими до російської пропаганди. Найменший рівень російської пропаганди виявлено на Заході держави (РПП – 12), в Центральному регіоні (РПП – 19) та в Києві РПП – 19), а найвищі показники – у Харківській області – 50, на Донбасі – 46, в Одеській області – 43, та на Півдні в цілому – 32). (Індекс результативності російської пропаганди [Електронний ресурс] // Київський міжнародний інститут соціології. — Режим доступу: <http://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=510>)

²⁷ Ukrainian Municipal Survey, March 2 – 20 2015 [Електронний ресурс] // International Republican Institute . — Режим доступу: http://www.iri.org/sites/default/files/wysiwyg/2015-05-19_ukraine_national_municipal_survey_march_2-20_2015.pdf Ukrainian Municipal Survey, 20 January – 8 February 2016 [Електронний ресурс] // International Republican Institute . — Режим доступу: http://www.iri.org/sites/default/files/wysiwyg/municipal_poll_2016_-_public_release.pdf; Третє всеукраїнське муніципальне опитування 20 січня – 12 лютого 2017 року [Електронний ресурс] // International Republican

середовищем. Зокрема, протягом 2015-2017 рр. зросла частка громадян, які вдома спілкуються виключно російською мовою в Дніпрі та Одесі.

Певну стурбованість викликає мовна ситуація в Маріуполі, коли частка україномовних стабільно дорівнює 1%, а збільшення російськомовного населення протягом 2016-2017 років відбулося на 10% за рахунок тих, хто спілкувався вдома і російською й українською.

Тенденція зменшення україномовного населення простежується в Ужгороді: коли чисельність респондентів, хто вдома говорить іншою мовою становить 14% та є найвищим показником серед міст країни.

У зв'язку з цим Уряд має підтримати заходи з підвищення престижності вживання української мови не лише в системі освіти, а й в усіх закладах, які утримуються з державного бюджету в регіонах, де спостерігається русифікація. Поряд із врахуванням закономірних побоювань національних меншин, які проживають компактно, це дозволить знизити соціально-політичну напруженість у другій половині 2017-2018 рр.

3. Вплив соціально-економічних процесів на етнічні особливості зайнятості та протестні настрої

В Україні не приділяється достатньо уваги питанню взаємодії етнічних спільнот щодо володіння і управління соціально-економічними ресурсами та формування етнічного розподілу праці в суспільстві. Оскільки соціологічні опитування вказують на наявність значного протестного потенціалу, пов'язаного з незадовільною економічною ситуацією та погіршенням добробуту громадян²⁸, з'ясування ризиків та можливостей, що впливають із етнічної структури зайнятості, дозволить попередити поглиблення

Institute. — Режим доступу : http://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/municipal_survey_february_2017_ua.pdf

²⁸ Балакірева О. М., Дмитрук Д. М. Оцінка соціально-політичної ситуації наприкінці 2016 року // Український соціум. – 2016. – № 4 (59). – С. 118. [Електронний ресурс] // Український соціум. — Режим доступу : <http://www.ukr-socium.org.ua/Arhiv/Stati/US-4-2016/101-133.pdf>

відчуженості між громадянами різних етнічних спільнот і посприяти економічній інтеграції національних меншин.

Відповідно до концепції М. Гехтера, етнічний поділ праці може створювати проблему у разі нерівномірного впливу процесу модернізації на різні етнічні громади та застосування домінуючим етносом економічної політики, що сприймається іншими як дискримінуюча чи несправедлива²⁹. При цьому соціальні диспропорції найбільш виразно *проявляються в етнічних особливостях суспільного поділу праці за її характером – розумовим та фізичним*³⁰. Пошук шляхів до відновлення «втраченого» реального або уявного балансу розподілу економічних ресурсів може призводити до етнополітичних конфліктів.

Для виявлення етноконфліктного потенціалу варто провести порівняння двох умовних поліетнічних територій України: районів Закарпаття, де сконцентровано 97 % угорської національної меншини та Приазов'я Донецької та Запорізької областей, де проживає 95 % грецької національної меншини (за даними перепису 2001 р.).

Так, на території компактних поселень греків частка зайнятих розумовою діяльністю найбільшою є саме серед представників грецького етносу. Водночас у компактних поселеннях болгар Приазов'я, більше поширена зайнятість фізичною працею.

На Закарпатті лідером розумової діяльності є представники російського етносу – 54 %, що на 24 % перевищує частку українців, на 32 % - угорців, на 40% - румунів. Роми становлять тільки 3% представників цієї категорії (*Див. Додаток, Таб. 2*).

У територіальних громадах Закарпаття та Приазов'я проаналізовані показники засвідчують вищу «соціальну інтегрованість» представників

²⁹ Міграційні процеси в сучасному світі: світовий, регіональний та національний виміри. Понятійний апарат, концептуальні підходи, теорія і практика. Енциклопедія / За ред. Ю. І. Римаренка. – К.: Довіра, 1998. – 910 с.

³⁰ Дегтеренко А.М. Етнонаціональний аспект життєдіяльності територіальних громад Українського Північного Приазов'я: монографія / А.М.Дегтеренко. – Маріуполь : ТОВ «Друкарня «Новий світ», 2008. – С. 83.

національних меншин, порівняно з етноукраїнською більшістю (греків на Приазов'ї, росіян – на Закарпатті). Етнічні спільноти, які є менш представленими в категорії зайнятих розумовою діяльністю, відчують відокремленість, прагнуть відновити втрачений реальний, а подекуди й уявний баланс, та є більш відкритими до маніпуляцій та інформаційного впливу, як приміром болгари та угорці досліджуваних регіонів.

Водночас гострота ситуації на Закарпатті буде знижуватися з огляду на наявність у представників угорської громади паспортів Угорщини. Це надає їм можливість використання соціально-економічних преференцій держав-членів ЄС, не відмовляючись від громадянства України. З іншого боку, у середньостроковій перспективі це призведе до відтоку найбільш кваліфікованих угорців за кордон, а маргіналізована меншість може стати більш уразливою від антиукраїнської пропаганди та участі в екстремістських рухах.

Тоді як на Приазов'ї в умовах соціально-економічної кризи та наближеності до зони бойових дій з усіма супутніми проявами (розповсюдження зброї, поява контрабандних шляхів, диверсійно-підривна діяльність сил РФ та сепаратистів) зростає загроза залучення представників національних меншин, які займаються низько кваліфікованою та погано оплачуваною працею до незаконної діяльності.

Вироблення рекомендацій щодо впливу держави на етнічну структуру зайнятості потребує виявлення актуальної етнічної структури населення в цільових регіонах та інвентаризації можливостей щодо залучення державних та зовнішніх інвестицій у розвиток регіонів і поступового невілювання соціальних диспропорцій. Виглядає доцільним організувати статистичні дослідження у Одеській, Донецькій, Херсонській та Закарпатській областях напередодні запланованого проведення всеукраїнського перепису населення у 2020 році.

Висновки і рекомендації

Державна етнонаціональна політика України в цілому, а також державна політика стосовно процесів політизації етнічності в окремих регіонах передбачає консолідацію та розвиток української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, а також сприяння збереженню етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх національних меншин.

Хоча в основі цієї політики лежать положення Конституції України, профільного законодавства та окремих міжнародно-правових актів, досягнення вказаних цілей вимагає постійного діалогу між органами влади та етнічними громадами України. Формально на центральному рівні здійснюються заходи для полегшення такого діалогу.

Зокрема, у 2016 р. Урядом України оголошено намір відновити роботу двосторонніх комісій з прав національних меншин (угорсько-української, румунсько-української і німецько-української). Указом Президента України № 697/2015 була утворена Рада з питань національної єдності як консультативно-дорадчий орган при Президентові України з метою сприяння дальшій консолідації українського суспільства. Відповідно до підписаного у грудні 2016 року Президентом України Петром Порошенком Указу «Про пріоритетні заходи щодо сприяння зміцненню національної єдності та консолідації українського суспільства, підтримки ініціатив громадськості у цій сфері», розпочалися процеси громадського обговорення, питань політизації етнічності. Водночас станом на червень 2017 року активність Ради з питань національної єдності значно зменшилася.

У квітні 2017 року розпочата робота експертної ради Міністерства культури України з питань етнополітики³¹, у рамках засідань якої розробляється Концепція етнонаціонального розвитку держави, враховуючи

---

³¹Наказ 01.02.2017 № 70 Про Експертну раду Міністерства культури України з питань етнополітики [Електронний ресурс] // Міністерство культури України. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0246-17>

досвід попередніх проектів: Стратегії державної етнонаціональної політики³² та Концепції державної етнонаціональної політики України³³.

Водночас згадані кроки не охоплюють усіх конструктивних можливостей, які супроводжують процеси політизації етнічності в окремих регіонах України. Зокрема, висока національна самосвідомість меншин може слугувати додатковим ресурсом для державної влади щодо зміцнення самоорганізації етнічних громад компактного проживання, активної участі у розбудові демократії та підтримці національної безпеки України. Громадянська та економічна інтеграція національних меншин, у тому числі через підтримку легального підприємництва та культурно-освітніх ініціатив, дозволить вже у короткостроковій перспективі використовувати потенціал «народної дипломатії» через представників національних меншин України в країнах їхнього походження. Це особливо актуально у стосунках у меншинами, які пов'язані з державами-членами ЄС, через які намагається вести підривну роботу РФ (Греція, Угорщина, Словаччина, Болгарія та ін.).

З метою протидії етнополітичним загрозам та використання можливостей, які супроводжують процеси політизації окремих етносів рекомендуємо:

У сфері внутрішньої політики:

1. Утворити при Раді національної єдності спеціальну робочу групу щодо підготовки пропозицій законопроектів з питань правового регулювання функціонування державної мови та мов національних меншин України, законопроектів про освіту та внесення через Представника Президента України у Верховній Раді цих пропозицій на розгляд профільних комітетів.

---

³² Щодо стратегії державної етнонаціональної політики » [Електронний ресурс] // НІСД. — Режим доступу : <http://old.niss.gov.ua/book/StrPryor/6/7.pdf>

³³ Проект Закону про Концепцію державної етнонаціональної політики України [Електронний ресурс] // ВРУ. — Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=47852

2. Забезпечити проведення спеціалізованих соціологічних досліджень щодо етнополітичної ситуації на Закарпатті, Одещині та Донеччині для удосконалення вироблення довгострокової державної політики у цих регіонах.
3. Через Раду регіонального розвитку при Президентові України звернутися з проханням до НАН України щодо проведення у 2018 р. комплексних досліджень етнічних особливостей зайнятості та соціально-професійної стратифікації в регіонах для корекції заходів реформи децентралізації влади та об'єднання територіальних громад: створювати сприятливі умови для забезпечення прав соціальних та економічних громад національних меншин на місцевому рівні; стимулювати активну участь етнічних спільнот у розвитку нових громад; передбачати бюджетну підтримку громадам на заходи інтеграції етнічних спільнот в українське суспільство.
4. У рамках реформування виборчого законодавства та переходу до пропорційної системи передбачити можливість для відновлення єдиного виборчого округу для всієї угорської спільноти, який давав би їй право отримати не менше двох представників у Верховній Раді на чергових виборах 2019 р.
5. При підготовці проекту державного бюджету на 2018 р. передбачити видатки на припинення мовлення російських та придністровських телерадіокомпаній в Одеській області; сепаратистського та російського мовлення у Луганській, Донецькій та Запорізькій областях.
6. Доручити місцевим державним адміністраціям країни відновити моніторинги динаміки складу населення за етнічним показником; проводити постійний моніторинг конфліктних випадків та політизації етноконфесійних відносин.
7. Розробити заходи з підтримки зусиль науково-освітніх установ щодо проектів у кібер-просторі, спрямованих на поширення знань про

історію, культуру та традиції національних меншин та поваги до різноманіття.

8. У сфері інформаційної політики протидіяти гібридній агресії шляхом широкої інформаційної кампанії щодо пропагування ідей зміцнення національної єдності, забезпечення прав і свобод громадян України всіх етнічних груп. Зокрема проводити просвітницькі кампанії з метою усвідомлення громадянами зв'язку між широкими правами національних меншин в Україні та боротьбою проти агресії та підливних дій РФ.

У сфері зовнішньої політики та «публічної дипломатії»

1. Використовувати потенціал співпраці та розширення повноважень спільнот національних меншин у рамках реформи децентралізації, зокрема для просування національних інтересів у країнах походження.
2. Зберігаючи принцип єдиного громадянства, розпочати переговори із зацікавленими державами-членами ЄС щодо укладення окремих угод про статус громадян України певного етнічного походження, який дозволить їм легально користуватися окремими політичними, економічними та соціальними правами на території цих держав.
3. Протидіяти агресії шляхом застосування економічних та особистих санкцій проти іноземних політичних та громадських організацій, окремих осіб, які підтримують зв'язки із Росією чи поширюють російську пропаганду через етнічні діаспори (зокрема, Угорського національного фронту).
4. У сфері міжнародного співробітництва – поширювати інформацію щодо іміджу стабільної та правової країни, відкритої до реформ (у рамках безвізового режиму зокрема).

Відділ розвитку політичної системи

(А.М. Дегтеренко)

Суспільна-політична активність угорського етносу на Закарпатті
(за результатами обрання депутатів до Закарпатської обласної, районних,
міських/селищних рад Закарпаття, 2015 рік)

Адміністративно-територіальна одиниця	Кількість етнічних угорців у складі рад Закарпаття*	Загальна чисельність депутатського корпусу рад**	Питома вага угорців у складі ради (%)
Обласна рада			
КМКС	8	64	12,5 %
ДПУУ	0	64	0
Районні ради			
Берегівський	19 (12 від КМКС ; 7 від ДПУУ)	34	55,9 %
Великоберезнянський	0	34	0
Виноградівський	11 (7 від КМКС ; 4 від ДПУУ)	36	30,6 %
Воловецький	0	26	0
Іршавський	0	36	0
Міжгірський	0	33	0
Мукачівський	4 (4 від КМКС)	39	10,25 %
Перечинський	0	34	0
Рахівський	0	36	0
Свалявський	0	34	0
Тячівський	0	42	0
Ужгородський	8 (8 від КМКС)	36	22,2 %
Хустський	0	36	0
Міські / селищні ради			
Берегово	11 (11 від ДПУУ)	26	42,3 %

Великий Березний	0	22	0
Виноградів	2 (від КМКС)	26	7,6 %
Воловець	0	22	0
Іршава	0	26	0
Міжгір'я	0	22	0
Мукачево	3 (від КМКС)	36	8,3 %
Перечин	0	26	0
Рахів	0	26	0
Свалява	0	26	0
Тячів	0	26	0
Ужгород	2 (від КМКС)	40	5 %
Хуст	0	34	0

Розраховано й складено за джерелами: *Кількість етнічних угорців у складі рад Закарпаття (2015 р.) // Поточні архіви Закарпатської обласної ради, районних, міських, селищних рад; **Постанова ЦВК №216 від 03.09.2015 Про кількість територіальних, одномандатних виборчих округів, що утворюються обласними, районними, міськими, районними у містах (у містах, де утворені районні у місті ради), сільськими, селищними виборчими комісіями для організації виборів депутатів місцевих рад при проведенні чергових та перших виборів депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів [Електронний ресурс] / ЦВК України – Режим доступу : <http://www.cvk.gov.ua/pls/acts/ShowCard?id=41132>

Таблиця 2

Розподіл найчисленніших етнічних груп у складі територіальних громад Закарпатської області та Приазов'я*

Все зайняте населення за етнічним походженням	Закарпаття		Приазов'я ³⁴	
	розумова праця	фізична праця	розумова праця	фізична праця
Українці	30	70	34	66
Росіяни	54	46	35	65
Греки	-	-	37	63
Болгари	-	-	31	69

³⁴ Дегтеренко А.М. Етнонаціональний аспект життєдіяльності територіальних громад Українського Північного Приазов'я. – Маріуполь, 2008. – С. 8 – 12.

Угорці	22	78	-	-
Румуни	14	86	-	-
Роми	3	97	-	-

*Розраховано і складено за джерелом: Про кількість та склад населення України за підсумками Всеукраїнського перепису населення 2001 року, що становлять **більше 0,1% населення**
<http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/general/nationality/#regions>